

OLÁH JÁNOS Rajz és textil

A sérülékeny, esendő, bizonytalan személyesség művészi vállalásához mindig is némi vakmerőség szükségeltett. Kókay Krisztinával kapcsolatban azonban hamis a vakmerőség emlegetése, csöndes beletörődéssel, természetes derűvel vállalja a végletekig személyes megnyilatkozás kockázatát. A belső tulajdonságai és művészi lehetőségei között létrejött kapcsolat már-már rövidzárlatszerű közvetlenséggel éli és jeleníti meg.

Talán éppen ezért fontos annyira számára a rajz. A rajz, amely az ő felfogásában nem az ábrázolás és nem a kifejezés eszköze, hanem a belső lelkiállapotról készült közvetlen jelentés. Ezek a rajzok nemcsak megjelenésükben hasonlítanak az elektrokardiogramokhoz, lényegükben is. Mindent a lehető legegyszerűbb közlés, a vonal rezdülése mond el. Ez a lehető finom, lírai rajzművészet idegenkedik minden programtól, minden áttételtől, nem ábrázol, nincsenek ideológiai, művészetelméleti vonzódásai, semmi más nem akar lenni, csakis önmaga. A rajz különben is a képzőművészet legszemélyesebb tartománya, olyasféle műfaj, mint az irodalomban a napló. Ez a rajzokból összeálló vizuális napló sokszoros fénytörésben, de számító stilizálás nélkül vetíti vissza fényét az alkotóra.

Látszatra egyszerű világba lépünk. A kéz bizonytalanságát és lendületét közvetítő vonal, az érintés erejét és gyöngédségét tolmácsoló tónus és a papír fehérsége vesz körül csupán. E hármasság egyensúlya vagy egyensúlyának felbomlása hozza létre a motívumokat, amelyek finom belső határokat idéznek, selyem, háló, víztükör ráncaira, eső kuszaságára, szélfúvás képzetére utalnak. Olyan felületekre bukkanunk, amelyekkel találkoztunk valahol és valamikor, egy köztes – két érzés, két cselekvés közötti – pillanatban. A kinyilvánított érzések, a megszületett cselekvések szétszakítják ezeket a felületeket. Az absztrakt, megszerkesztett rend ugyanúgy idegen tőlük,

mint a látható világ leképezésének vizuális szabályaihoz való alkalmazkodás. A tónus és a papír kihagyott fehérsége csak kiegészítő, kísérő eszköz, a rajzok lelke a vonal, védtelensége, szabálytalansága, kiszolgáltatottsága egy halk drámát jelenít meg, a megnyilatkozás és az elrejtőzés drámáját. Titokra utal, a létezés titkára, amelynek minden élőlény a birtokosa, de amelyet megfejtteni mégsem tud soha senki.

A nagy vásznak a rajzokból merítik képi világukat, de áttételek folytán a finom jelzések itt jelképekké alakulnak. Többnyire falakat jelenítenek meg. Ezek a falak sohasem valódiak. Anyagtalanok és lebegnek. Mindig valamiféle rés nyílik rajtuk. Hol a romlás hajszálrepedései, hol szabályos kapuk, beomlások, kicsiny ablakok, átjárás egy másik világba. Ez a másik világ azonban nem mutatkozik meg, csak sejteni lehet. Egyszerre vannak jelen benne a megbocsájtás kékje, a minden este királylányt vacsorázó szörny, a hét világgömbön egyetlen lendülettel átnyíló táltos, és a mítikus öntudat egyéb, soha egészen meg nem érthető kellékei. Mindez sejtelmes, de az innenső világ látszólag olyannyira jól ismert – lehet, véget nem érő félreértések sorozatán alapuló – praktikuma se több. Egyetlen bizonyosság van, a fal, ami elválaszt. Elválaszt és összeköt egyszerre. Akár a sejt-fal, amely félig átjárhatóságával az élet lehetőségét teremti meg. Az itt látható falak egyén és egyén, belső és külső, múlt és jövő, civilizáció és pusztulás, emlékezet és felejtés között épülnek. Fölrémlik bennük a műkénei labirintus öles köveinek durva arabeszkje, a füstfakította, restaurálatlan ravennai korakeresztény kápolna mozaik égboltja, a repedezett szikes puszta, az indián földisten arca, a kukoricacső szemeinek egymás melletti szorongása, az eleven test sejtjeinek lépszerkezete. A hatás is végletek között vibrál. Első pillanatra monumentális, de igazán a finom részletekben él. A mítoszokban gyökerező maradandóságra utal, miközben a gyerekkori, porba rajzolt ábrák megvesztegető mulandóságát sugározza.

A látvány a keletkezés tájaira hívja vissza a nézőt, olyan vizuális képzeteket idéz, amelyekkel az álom, az emlékezet, a képzelet színterein mindenki naponta többször is találkozik, de amit maradandóan papírra, vászonra, selyemre kivetítve – az az érzése – most láthat először.

Elhangzott Kókay Krisztina egy régebbi kiállításának megnyitóján, a budapesti Dorotya utcai Galériában, 1992. július 8-án.